

Нюр

2022

6+

ISSN 0207 - 6543

БИЛИМНИ ЖАРЫГЪЫ

«Нюр» журналны багъалы окъуучулары!
Сизни жангы окъуу жыл бла алгышлайбыз.
Огъурлу сагъатда башлансын!

Билесиз, окъуу жылны башланнганы бизни кыралда, Билимни кюню деп, жарыкъ байрамча белгилениди. «Кюню» деп да андан атагъандыла – адамны жюрегин, акъылын, эсин жарытхан кюн – ол билимди да. Билим кѳргюзтгенни бир башха зат кѳргюзталмайды. Билим билдиргенни бир башха зат билдиралмайды. «Билим – дунияны жарыгъы», – деп бош жазмагъанды халкъыбызны уллу назмучусу акъылман Кязим.

Аллах адамны жаратханда, анга юч зат бергенди. Жашаргъа жан бергенди. Ана тилин билирге тил бергенди. Билим да ары киреди. Ата журтун сюерге уа журт бергенди.

Ана тил, Ата журт деп бош айтылмайды да. Анангы суйгенча, ана тилинги суй, атангы суйгенча, Ата журтунгу суй деген сѳздю ол.

Билими болмагъанны насыбы толу болмайды. Адам билимге къаллай бир берилсе – аллай бир насыплыды. Аллай бир жарыкъ болады аны жашау жолу. Кесини да, халкъыны да атын аллай адамла айтдырадыла дуниягъа. Сый, хурмет да, махтау, ыспас да аллай адамлагъа келеди.

Бек уллу байлыкъ, бек уллу кюч – ол билимди. Жангы окъуу жыл къууанчлы жыл болсун сизге!

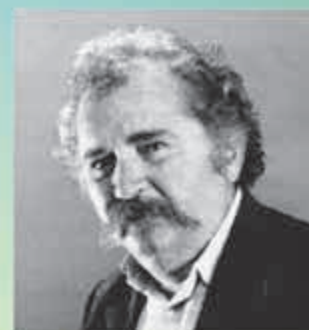
«НЮР»

КЯЗИМ

Билим тауланы тешеди,
Жарыкъ жашауну эшеди,
Билимни сейир кючюнден
Къышхыда алма бишеди.

Билим ат болуп чабады,
Къуш болуп, кѳкде учады.
Чабакъча, тенгиз тюбюнде
Батхан кемени табады.

ГЕККИЛАНЫ МАГОМЕТГЕ – 75 ЖЫЛ!

Быйыл Геккиланы Батталны жашы Магометге 75 жыл толады. Ол 1947 жылда Алма-Ата областыны Чемолган элинде тууганды. Москвада М. Горький атлы Адабият институтда окуганды.

Чыгъармачылык иши бла Магомет озган ёмюрню 70-чи жылларында кюрешип башлаганды. Биринчи китабы басмадан «Тунгуч» деген аты бла 1973 жылда чыкыганды. Андан сора да Магомет бир кыауум китапны авторуду, Россейни Жазыучуларыны союзуну члениди.

Бюгюн биз, «Нюр» журналны редакциясы, Магометни юбилейи бла алгышлай, аны жашауу жарык, саулугу кыаты болурун, сюйгенибизни билдиребиз. Илхамы уа, аны унутмай, терк-терк жокълаучу «кыонагы» болсун дейбиз!

Ёмюрюнг узакъ болсун, Магомет! Абаданланы, сабий журналыбызны окуучулары да энтта да кёп жангы китапларынг бла кыуандырырса деп сакълайбыз!

КИМДИ ХЫЛИЧИ?

Халжарны ачды Расул,
Хахайлап кыачды Расул;

Ызындан бузоучу кыла,
Кыозула, улакчы кыла –

Юркдюле да, чыкыдыла,
Расулну да жыкыдыла!

Чабышыу – учханча окъ,
Халжарга тышгенди от...

Ким болган эсе да терс,
Энтта да болсун бир дерс –

Бу сиркиу ийнеклеге
Бермегиз сирнеклени!

БИЗГЕ ЖАЗАДЫЛА

ЧАПАЙЛАНЫ *Лиза*

ТЮЛКЮЧЮК

Узункъуйрукъ тюлкючук,
Кёзчюклери уллучукъ,
Бахчабызгъа келгенди,
Тауукъчукъ излегенди.

Кёзчюклери жылтырай,
Гедеш табагъа къарай,
Барды, шыхыртсыз атлай.
Алагъа жанлагъанлай,

Тауукъла кычырдыла,
Шошлукъну къачырдыла,
Бирден болуп, къанкъылдап,
Тюлкючук, абызырап,

Жюрекчиги къоркъунду,
Къачды, кючден къутулду,
Терк окъуна чапханлай,
Кёзден ташайды алай.

АХМАТЛАНЫ *Танзиля*

МАЙМУЛ БЛА АУАНАСЫ

Бир жол маймул сейир этгенди,
Ауанасы бла сёлешгенди:
– Кюн тийсе, кетмейсе къатымдан,
Дайым айланаса ызымдан.
Кюн батса уа, тапмайма сени,
Билмейме къайры кетгенинги.

Сора ауана айтды анга:
– Ушайма мен осал тенгинге,
Зауукълукъда тура биргенге,
Къыйынлыкъ келип, кюн батса,
Излеме сен мени, тапмазса.

Баям, аны ючюн айтдыла:
Аман тенг ушай ауанагъа.
Кюн тийгенде, къатынгдан кетмез,
Кюн батханда, къатынга келмез.

Фахмүлү сабийле

Байрамукъланы Мухаммат Хабазны орта школуну 2-чи классыны окъуучусуду. Кеси да «бешлеге» окъуйду. Дерследен бош заманында ол сурат ишлерге юйренеди.

Аны устазлары айтханларына кёре, Мухаммат бек фахмүлү сабийди. «Вторая жизнь отходов» деген республикалы эришиуге кьатышып, анда саугьагьа тийишли болгьанды. Андан сора да «Осторожно, огонь!», «Человек и Природа» деген эришиуледе махтау кьагьытла бла саугьаланнганды.

Мухамматны мындан ары да уллу жетишимлери кёп болсунла!

Нюрчюкге ушагьан Атабийланы Самира, Нальчикде жашайды. Кеси да 17-чи школну 5-чи классында окъуйду. Озгьан жыл а Самира, «Британский бульдог» деген республикалы эришиуде биринчи жерге чыкьгьанды. Окъууда жетишимлери ючюн, кёп махтау кьагьыт бла саугьаланнганды.

Аты ариу кибик, кьылыгьы да бек ариуду. Иги окъугьан, юй жумуш этген, анасына болушхан кьайсы таулу кьызчыкьны да адети болур. Самира да ол затха бек сакьды. Андан сора да, Самира ана тилде назмула жазаргьа да сюеди.

Гинжилени сейир дуниясында

Акъкъызланы Имара республикада белгили суратчыладан бириди. Аны энчи кёрмючлери суратлау искусстволаны музейинде, Къулийланы Къайсынны Чегем шахарда музей юйюнде, Дагъыстанда да ётгендиле. Кёп болмай а аны «Малахитовая шкатулка» деген гинжи кёрмючю болгъанды. Анда жарыкъ къызчыкъла, тепсеуге баргъанла, чыпчыкъ балала, къоянчыкъла дагъыда башха гинжилени ариулугъун кёргенбиз.

– Гинжилени юслеринде кёрюннген эрттегили кийимле, юй-

турмушда хайырланылгъан адырла, заманланы теренинден келген фольклор да бек жууукъдула, бек сейир кёрюнедиле манга, – дейди Имара, – аны себепли мен тарыхны бююннгю кюннге байлап, экиси ни да ариулукълары биргелешип, бююн да биргебизге болургъа боллугъун кёргюзтюрге сюеме. Ала аллай бир жууукъдула манга, – бирде кесим да, эрип, алагъа къошулуп къалгъанча болама.

Мени акъылыма келген бир гитче затчыкъ окъуна ангымда орнала башлагъанын сезсем, мен анга тюшюнюрге, жол берирге излейме.

Сёз ючюн, гинжи оюнланы гитче заманчыгъымда бек сюе эдим. Къызчыгъымы булжута, гинжи оюнларына къатыша, аздан-аздан бююннгю гинжилериме жол ачдым. Аланы бирине да мен ат атамагъанма. Хар алагъа къарагъан адам кесини энчи тарыхын ала бла тенглешидире эсгерсе сюеме да, андан.

Кёрмючню ахырында Имара келген къонакъларына анга шуёхлукъну жылыуун сездиргенлери ючюн уллу ыразылыгъын билдиргенди. Мындан ары да Имара этген ишини юсюнде бет жарыкълы болсун! Абаданланы, сабийлени да кёп кюнлени кёрмючлери бла къууандыра турсун!

Басмагъа **БОТТАЛАНЫ Puma** хазырлагъанды.

А. С. ПУШКИН

ХАННЫ ЁЛГЕН КЪЫЗЫ БЛА ЖЕТИ ДА ТУЛПАРНЫ ЖОМАГЪЫ

Ахыры. Аллы – муну аллында басмаланган санында.

Ёте ана шо ол кюн окъуна
Кюзгючюгюн алгъанды къолуна,
Алгъанды да, жууукъ тутуп бетин,
Соргъанды, дей, ахшы къууум этип:
«Менден ариу жан бармыды, бир айт.
Кимдеди шо менде болгъан чырай?..»
Кюзгючюгю айтханды олсагъат:
«Ариуса, чырайлыса, хоу, санга
Тенг жокъ, кимден да сен субайлыракъ,
Эти-бети да сенсе агъыракъ».

Бу кезиуде, сойген къызын излей,
Кетип бара болгъанды Элисей,
Къызыны табалмай, мудахлыкъ бийлеп,
Кимге сорса да, чыкъмайды билген –
Кими сансыз жауап бере, кими
Чамгъа тарта, сёзю къатыш кюлюп:
Кими жарсыу эте, булгъайды баш,
Ахырында Кюннге соргъанды жаш:
«Сыйлы Кюн, айт, сен сау жылны жорюп,
Нени да, бийикден къарап, керюп
Тураса, жазны жолукъдура къышха.
Къарам атаса булутха, къушха.
Ханны къызын эслегенинг, бир айт,
Аны сойген жашыма мен». – Былай
Жууап этгенди Кюн да уланнга:
«Кёрюнмегенди, ай жаш, ол манга,
Урунмагъанды бир да кёзюме.
Да мен кёкге кеси кезиуюме

Чыгъама да... Бир сорчу сен Айгъа,
Ол кечеги къалауургъа – анга,
Ол кёрюрге болур да хан къызын,
Не эслерге болур да бир ызын,
Айгъа бир сор, иги жаш, энди сен».

Ай чыгъарын сакълайды Элисей.
Сыртдан къарар да Ай да жангырып,
Чабып жетгенди Бий да, жалынып:
«Жарыкъ Ай, сен бир айт манга, табу,
Сен кёрмеген зат жокъду да ма бу
Жерде. Бу кёк жулдузлары саулай,
Кёреме, сукъланадыла санга,
Чыгъаса, туурагъа жарып, толуп,
Къарайса, кечени кёзю болуп;
Сен айланган, сен жорюген жерде
Ханны къызын эслегенинг, кёрген?..
Къайдагъысын, тилейме, шо, бир айт,
Аны сойген жашыма мен». Былай
Жууап этгенди Ай да уланнга:
«Угъай, тюбемегенди ол манга.
Да мен, – деди, – кече сандан бирде
Жорюйме, къалауур болуп жерге.
Мен болмагъан чакъда озуп кетген
Болурму?» – «Ай, аман бушман этгин!» –
Дегенди Бий улан да, ахтына.
Айтханды Ай да ол ууахтыда:
«Тохтачы, ким биледи, Жел кёрген
Болмазмы, жокъду бир мюйюш жерде
Ол кирмеген, ол урмагъан кесин,
Анга бир сорчу. Хайда, къал эсен».

Келгенди жел да сызгъарып, улуп,
Жетгенди жаш да сызылып, къуууп,
Къызыны шартын бир айтчы дер ючюн.
Соргъанды: «Ой жел, ой жел, эр кючюнг
Къаялагъа бурады кёкюрек,
Тенгизлени булгъайса, кётюрюп;

Булут сюрюулени чулгъап, буруп,
Кёкге чыгъаса сызгъырып, уруп.
Сен жетмеген, сен кёрмеген жер жокъ,
Ханны кызын излеп жюрюйме, шо
Къайдагъысын манга бир айт!». – «Ахшы, –
Дегенди Жел да къайгъылы жашха, –
Ма былайны бара кетип, анда,
Ол чарс басхан, ол акъ-боз туманда,
Бир тау болур, башын кёкге тиреп
Тургъан, тюбю дорбун болуп терен.
Ол къарангы, сууукъ да дорбунда,
Кёрлюксе, тагъылыпды бир гулла.
Жан кирмеген, ол суугъан жерде
Адам не жаныуар ыз жокъ, желден
Башха. Да, хан кызы ол гуллада
Жатады, жел да шош гыллыулата;
Ол къабырыды хур кызыны, – деди, –
Да къадары алай болур эди».

Жел сызгъыргъанды, сытылгъанды жел,
Аякъ тюпден сууурулгъанды жер –
Жиляп къалгъанды Бий улу, сарнап:
Баргъанды суугъан жерге салып,
Бир къарайым дегенди да кыызгъа.
Ол тик таугъа чыкъгъанды бир кыйсха.
Анда кёргенди бир дорбун тешик,
Киргенди жаш ары, энишге тюшюп,
Анда, тунакыда, жаш таныды –
Къабыр гулла кёргенди тагъылып;
Ол гуллада ёлю жукъу кысып
Тура эди аны суйген кызын.
Да Бий улу да, кычырыкъ этип,
Кесин ургъанды гуллагъа элтип;
Кесин алай – ауурлугъу бла
Ургъанында, дей, ол къабыр гулла
Сынып тюшген эди да, юзюлюп,
Ачып къойгъанды кыыз да кёзлерин!
Гулла, шош чайкъала сынжырлада,

Бери, бу жаш таба, сылжырады.
Тюз ол чакъда кызы да, ахтынып,
Терен солуй, айтханды: «Ах, кюнюм,
Жукълап къалдым ушайд да!» – кёкюрегин
Тута, къабырындан кётюрюлдю.
Къарайды кызы, тамашагъа къала:
«Оу!...» – бирча жиягъандыла ала.
Жаш кюйнуна алгъанды да кызыны,
Ёрге, кюннге чыкъгъанды, ызына.
«Кызы табылгъанды! Табылгъанды!!!» – деп,
Халкъгъа хапар да жайылгъан эди.

Эрикгенден эсней, бу кезиуде,
Ол огъурсуз ёге ана юйде,
Алып кюзгючюгюн да къолуна,
Ушакъ эте болады, къубула,
Шош безирей: «Ах, кюзгючюк, керти,
Айт, жокъмуду менден ариу жерде?»
Бийче сорур-сормаз, жауап алды:
«Ариуса, акъса, хоу, сёз жокъ анга,
Алай ёге кызынгды агъыракъ,
Сенден субайыракъ, ариууракъ».
Аны эштипми... Секирип туруп,
Къатын, кюзгючюгюн ташха уруп:
«Къалай?!» – деп, тышына атды кесин,
Шо алайлай, кызыгъа тюбеп, эсин
Ташлап, ёлюп къалды босагъада.
Аны да асырап, олсагъатдан
Была да аллай той башладыла –
Алгъыш сёзле жауа башларындан,
Ханны кызын алады Элисей,
Бек насыплы бала да – экиси!
Болгъанма ол тойда мен сау кече,
Зауукъ этгенме, бал, сыра иче.
Десем да, болгъанымча хапарсыз,
Алай сау жашайыкъ биз хатасыз!

Кёчюрген – БЕГИЙЛАНЫ Абдуллах.

«Ассагъа» - 25 жыл

«Асса» сабий тепсеу къауумгъа быйыл 25 жыл толады. Бююнлюкде ансамблге КъМР-ни сыйлы артистлери Къарчаланы Раиса бла Апполаны Альберт башчылыкъ этедиле. Тепсеу къауум, алгынча, Сабий эм жаш тёлю чыгъармачылыкъны арасында орналгъанды.

Мен кесим ары жорюгенли алай кеп болмай эсе да, анда халны бек жаратама. Бююнлюкде ансамбльни юч концерт къаууму бла студиясы барды. Алагъа жорюгенлени асламысы таулу сабийледиле. Апполаны Альберт айтханнга кере, жашчыкъланы бла кызчыкъланы концерт къауумгъа аланы хунерликлерине кере сайлайдыла.

Ары дери ала бир ненча айны студиягъа жорюйдюле. Сора, анда кергюзтген фахмуларына кере, ансамбльни жыйынына алынадыла.

Ансамбль терк-терк кеп тюрлю эришулеге къатышады. Аладан бизни сабийле бек сыйлы саугъаланы алып къайтадыла. Аланы алаамат, уста тепсеулерине къайда да кызыу къарсла бла тюбейдиле. Ахыр кере «Асса», Кавказ теспеулени эришиуюне эм «Бештау – Россейни жаны» деген конкурслада хунерлигин кергюзтюп, алчы болгъанды.

*ГАЗАЛАНЫ Аминат,
Яникой эл.*

ШУЁХЛА

Кюн ариу, чууакъ эди. Терекле сары, кызыл бетли омакъ кийимлерин кийгендиле. Къанатлыла да жангыдан жай къайтып келгенча жырлайдыла. Айыу балачыкъ агъачда бара турганлай, аны башына уллу терекден чапыракъла агъып башладыла. Айыучукъ скойген тереги чапыракъсыз къалгъанына бек жарсыды. Аланы жыйып, терк окъуна назычыкъдан бир кесек чайыр алып келип, айыучукъ терегине ёрледи да, чапыракъланы артха жабышдырды. Ол да жабышдыра, жел да юзе, ингир алагъа дери кюрешди. Бир кесекден а айыучукъну шуёхлары келип, аны ойнаргъа чакъырдыла.

– Угъай, угъай, мени заманым жокъду! – деди айыучукъ.

– Не бла кюрешесе аллай бир? – деп сорду къоянчыкъ.

– Мен акъгъан чапыракъланы жерлерине жабышдырама, аласыз терек эриши болады.

– Да сора сен битеу тереклени чапыракъларын жабышдырыргъа керексе, – деди эрленчик.

– Барысын да? – деп сеийрсинди айыу балачыкъ, – мен а жаланда мени терекчигим агъызгъан суннганма чапыракъларын.

– Кюз арты келсе, чапыракълары акъмагъан хазна терек жокъду, – деди къоянчыкъ.

– Заманыгъызны бошуна къоратмагъыз. Жаз башында терекле жангыдан чагъарыкъдыла, – деп, толу четен жууалары бла терек артындан кирпичи чыкъды.

– Сора мен кюнню узунуна бошму кюрешгенме? – деди айыучукъ.

– Жарсыма, кюн узунду, – деп, кирпичик кеси жумушларына кетди.

– Келигиз, жыйылып, бир хайырлы иш этеийк. Талада мен бир алма терекни кёргенме, юсюнде алмалары асыры кёпден, бутакълары жерге жетип турадыла, аланы жыйсакъ, иги боллукъ эди.

Шуёхла анга ыразы болуп, алма терек ёсген жерге атландыла.

Кертисин айтханда, хайырлы иш этген игиди! – деди къоян балачыкъ.

– Иги болмай а! Шуёхла бла бирге этсенг – бютюнда. Тамбла уа, жууала, сора башха кёгетле да жыйып, къышха хазырланайыкъ, – деди эрленчик.

Алай бла ингир болду. Шуёхла арысала да, кёп иш этгенлерине къууанып, юйлерине жыйылдыла.

Басмагъа **НЁГЕРЛАНЫ Залина** хазырлагъанды.

ЭЛБЕРЛЕ

Мен жазама, жазама,
Бурунум бла кызама.
Къайры элтселе мени,
Тиземе тизгинлени.

(мешгяк)

Аккыыл-билим берирге
Отуз алты жаш бирге
Къонаккъгъа келедиле,
Айт, ала неледиле?

(харфлык)

Таууш этмей селешеди
Кезюнг бла аккырын.
Ол ккызгъанмай юлешеди
Кюфлеринде аккылын.

(кети)

Акк сабанда баразала,
Субай улан урлукк сала.
Сабанла уа ненчадыла?
Онекидиле ала.

(дегет)

Ккыз туюкдю,
Бир аягкында турса да,
Топ туюкдю,
Тегерек башын бурса да.
Жер жюзюню
Тауу-суу юсюндеди,
Хар затны да
Аты аны эсиндеди.

(лог)

К Т Ъ

С Ё З Б Е Р

Бу суратда кёрюннген жаныуарланы бла
къанатлыланы атларын тахмачыкълагъа
жазыгъыз.

Нальчик шахарны 12-чи орта школуну окъуучулары

Нальчик шахарны 14-чю «Гимназиясыны» окъуучулары

Ежемесячный литературно-художественный журнал для детей

«НЮР» («Свет») № 9-2022 г.

Выходит с января 1982 года
На балкарском языке

Учредитель:
Государственное казенное учреждение Кабардино-Балкарской Республики «КБР-Медиа»

Главный редактор
З. Д. ПОГЕРОВА

Редколлегия:

**Л. АХАЕВА
А. БЕГШЕВ
М. БЕШПАЕВ
Т. БИГТИРОВА
Р. БОТТАЕВА
Ж. ГУЗЕЕВ
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ**

Художественный редактор
М. ОРАКОВА

Оформление
И. АККИЗОВОЙ

Компьютерный набор и верстка
А. МИЗНЕВОЙ

Журнал зарегистрирован Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Кабардино-Балкарской Республике Рег. ПИ № ТУ07-00124 от 11.01.2018 г.

Сдано в набор 17.08.2022 г.
Подписано в печать 08.09.2022 г.
Выход в свет 28.09.2022 г.
Формат 60x90 1/2
Бумага мелованная
Гарнитура литературная
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 986 экз.
Заказ №1839
Индекс П5895

Стоимость одного номера по подписке через ФГУП «Почта России» – 16,47 руб.; за 6 месяцев – 98,82 руб.
Адрес редакции: 360017, г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19.
jurnalnur@mail.ru

Адрес издателя: 360017 г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
ГКУ «КБР-Медиа».
Дом печати.

Отпечатано в ООО «Издательство «Южный регион», 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5а
Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленного электронного оригинал-макета.